

El llibre

Xavier Cubeles

Eurecat, Centre Tecnològic de Catalunya;
Departament de Comunicació
(Universitat Pompeu Fabra)

Les activitats relacionades amb el sector del llibre a Catalunya han mantingut una situació força estable del 2016 al 2018 en els seus aspectes més rellevants. Així, tot i la recuperació de la crisi experimentada aquests darrers anys, el 2017 no s'ha assolit el nivell de vendes de llibres en el mercat interior existent el 2010. D'altra banda, durant aquest període s'han produït certs fets remarcables en l'estructura del grup empresarial líder del sector a Catalunya, que poden tenir efectes sobre el desenvolupament d'aquestes activitats els propers anys.

CUBELES, Xavier (2019): "El llibre", a CIVIL I SERRA, Marta; LÓPEZ, Bernat, eds.: *Informe de la comunicació a Catalunya 2017-2018* [En línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Col·lecció Lexikon Informes, 6, pàg. 227-240. ISSN 2014-2773. Disponible a incom.uab.cat/occ/informe

La lectura de llibres en suport paper o digital es va mantenir força estable del 2015 (66,3%) al 2017 (67,3%), i es va situar per sobre del valor assolit el 2010

.....

1. Introducció

El contingut d'aquest capítol s'ha estructurat en els apartats següents: els hàbits i pràctiques socials relacionades amb el llibre, l'edició de llibres, els canals de comercialització i difusió de llibres, el comerç internacional de llibres i les polítiques públiques. Com en edicions anteriors de l'*Informe*, també es dona informació del conjunt del mercat espanyol com a referència comparativa i, sobretot, dels casos en què no hi ha dades específiques disponibles per a l'àmbit de Catalunya.

2. Hàbits i pràctiques socials relacionades amb el llibre a Catalunya

La proporció de població de Catalunya (de 14 anys o més) que declararà haver llegit llibres en suport paper o digital els darrers tres mesos es va mantenir força estable del 2015 al 2017, i es va situar per sobre del valor assolit el 2010: 61,9% el 2010, 66,3% el 2015 i 67,6% el 2017. La lectura de llibres en suport digital ha seguit una tendència de notable creixement des del 2010, amb el 5,8% de la població de Catalunya de 14 anys o més, fins al 2016, amb el 29,1%; però ja no ha seguit augmentant amb tanta intensitat el 2017, quan es va situar en el 29,8% (vegeu la taula 1).

Aquesta situació de relatiu estancament, o fins i tot de retrocés, de l'evolució de la lectura en suport digital els anys 2016 i 2017 a Catalunya s'observa igualment en relació amb la lectura de revistes (10,3% i 10,6%, respectivament), de diaris (51,0% i 48,8%), de còmics (5,2% i 4,8%) i de webs, blocs i fòrums (55,0% i 55,5%).

Taula 1. Evolució de la lectura segons tipus de continguts i publicacions a Catalunya (2010–2017)

% de la població de 14 anys o més per tipus de lectura (els darrers 3 mesos)	2010	2013	2015	2016	2017
En qualsevol suport					
Llibres	61,9	65,3	66,3	67,8	67,6
Revistes	49,2	49,3	47,9	46,2	45,3
Diaris	78,4	82,2	82,9	81,9	80,1
Còmics	16,5	15,2	15,1	14,1	13,9
Webs, blocs, fòrums	38,3	50,3	51,5	55,0	55,5
Total llegeix	90,6	93,0	94,8	95,3	95,9
En suport digital					
Llibres	5,8	19,3	24,3	29,1	29,8
Revistes	5,7	5,9	9,5	10,3	10,6
Diaris	29,0	38,7	48,3	51,0	48,8
Còmics	2,0	6,8	6,2	5,2	4,8
Webs, blocs, fòrums	38,3	50,3	51,5	55,0	55,5
Total llegeix	47,7	54,9	66,0	68,7	71,7

Font: ICEC (2018).

L'any 2017, el 62,8% de la població de Catalunya (de 14 anys o més) afirmà haver comprat un llibre el darrer any, i un 48,8% declarà haver-ho fet sense incloure els llibres de text escolar. Aquests dos percentatges no han experimentat canvis rellevants del 2015 al 2017 (vegeu la taula 2). Paral·lelament, i segons les mateixes dades de l'Institut Català de les Empreses Culturals (ICEC) (2018), la mitjana de llibres comprats per persona anualment passà de 9,7 llibres el 2015 a 9,1 llibres el 2016 i a 9,9 llibres el 2017.

Quant a l'accés al llibre a través dels serveis bibliotecaris (biblioteques o bibliobusos) s'observa una sensible recuperació del percentatge de població catalana (de 14 anys o més) que va fer ús d'aquests serveis en passar del 32,7% el 2015 al 37,5% el 2017, el percentatge més elevat de la taula. Igualment, s'observa una recuperació del percentatge de persones que es declaraven sòcies de serveis de biblioteques: el 38,5% el 2015 i el 41,7% el 2017 (vegeu la taula 2).

Taula 2. Evolució de les pràctiques d'accés al llibre segons la modalitat , a Catalunya (2010–2017)

% de la població de 14 anys o més segons modalitat d'accés al llibre (el darrer any)	2010	2013	2015	2016	2017
Compra de llibres (total)	59,7	61,7	62,0	62,4	62,8
Compra de llibres (no text escolar)	46,9	46,8	47,9	48,5	48,8
Visita biblioteca o bibliobús	36,5	33,9	32,7	33,7	37,5
Soci de biblioteca	n. d. ^A	42,8	38,5	38,7	41,7

^A n. d.: dades no disponibles.

Font: ICEC (2018).

Finalment, cal fer esment de la lectura de llibres en el temps lliure segons la seva llengua els anys 2016 i 2017 en comparació als anys anteriors (vegeu la taula 3). D'una banda, el percentatge de població (de 14 anys o més) que llegí llibres en llengua catalana mostra lleugeres oscil·lacions els darrers tres anys en passar del 23,9% el 2015 al 21,7% el 2016 i al 22,1% el 2017. Tanmateix, aquest fet mostra una certa consolidació del creixement de persones que practiquen de lectura de llibres en aquesta llengua entre el 2011 (amb un 15,9% de la població) i el 2015 (23,9%). D'altra banda, el percentatge de lectura de llibres en castellà oscil·là entre el 74,6% el 2016 i el 71,7% el 2017, unes proporcions força inferiors a les del 2011 (80,2%) i el 2013 (79,8%). Finalment, cal destacar que el 2017 s'assolí el percentatge més elevat de població (de 14 anys o més) que llegí llibres en altres idiomes a Catalunya, que se situà en el 6,2%.

**Catalunya
ha continuat
ostentant un lloc
de referència
en els mercats
de llibres en
llengua catalana
i castellana al
conjunt de l'Estat,
i també a escala
internacional**

.....

Taula 3. Evolució de la lectura de llibres en el temps lliure segons la llengua a Catalunya (2010–2017)

% de la població de 14 anys o més lectora de llibres en el temps lliure, segons llengua de l'últim llibre llegit	2011	2013	2015	2016	2017
Català	15,9	17,1	23,9	21,7	22,1
Castellà	80,2	79,8	72,3	74,6	71,7
Altres idiomes	3,9	3,1	3,8	3,6	6,2

Font: ICEC (2018).

3. L'edició de llibres a Catalunya

Catalunya ha continuat ostentant un lloc de referència en els mercats de llibres en llengua catalana i castellana al conjunt de l'Estat, i també a escala internacional. Aquests tres darrers anys, però, s'han produït certs fets remarcables que poden influir en el futur desenvolupament d'aquestes activitats.

Fins al moment d'escriure aquestes línies, i a partir de l'anàlisi de les dades sectorials disponibles, es poden fer les següents observacions sobre la composició i estructura de les empreses del sector a Catalunya (vegeu les taules 4 i 5):

- El 2017 es comptabilitzaren 248 empreses membres al Gremi d'Editors de Catalunya (vegeu la taula 4). Aquesta xifra és sensiblement inferior a la del 2015, en què hi havia 289 empreses catalanes agremiades, de manera que s'ha mantingut la tendència de decreixement dels darrers anys. Al conjunt d'Espanya hi ha hagut una evolució en un sentit similar, ja que el total d'empreses agremiades s'ha reduït de 775 el 2015 a 737 el 2017.
- El pes relatiu del total d'empreses agremiades a Catalunya sobre el total d'Espanya també ha disminuït amb el pas dels anys, en passar del 34,3% el 2010 al 37,3% el 2015 i al 33,6% el 2017.
- A Espanya, la xifra d'empreses editorials grans (amb unes vendes anuals de més de 60 milions d'euros) se situà en un total de 7 el 2017 (essent 12 el 2010 i 6 el 2013). Les vendes anuals realitzades per aquestes empreses van ser de 898,96 milions d'euros el 2017 (havent estat de 1.242,06 milions d'euros el 2010 i de 891,82 milions el 2015) (vegeu la taula 5).

El lideratge del sector de l'edició de llibres en llengua castellana i catalana a Catalunya, a Espanya i al món ha estat del Grupo Planeta. En concret, Planeta se situà en la setena posició del rànquing mundial de grups editors de llibres del món, essent amb el Grupo Santillana (al lloc 23) els únics grups espanyols que apareixen a la llista dels 50 grups editorials més grans del món.¹ Tanmateix, aquesta posició es pot veure alterada en el futur ja que el juliol del 2018 es comunicava que el Grupo Planeta havia obert negociacions amb Vivendi per a la venda del grup Editis, el segon grup editorial de França. Mesos més tard, el gener de 2019, Vivendi anuncià definitivament l'acord de compra del 100% del capital d'Editis per un import de 900 milions d'euros, després

1. RUEDIGER WISCHENBART
CONTENT AND CONSULTING
(2018): *The "global 50" ranking
of the international publishing
industry* [En línia]. París: Livres
Hebdo. bit.ly/2Y7F7Vx

de la corresponent autorització de la transacció per part de l'autoritat francesa de la competència.² Segons les informacions publicades, aquesta operació hauria permès una reducció (o reordenació) de l'endeutament bancari de Planeta Corporación.³

D'altra banda, també cal remarcar que el mes d'octubre del 2017, el Grupo Planeta va fer efectiu el trasllat del domicili social de Planeta Corporación a Madrid, en compliment de l'acord adoptat pel seu Consell d'Administració davant dels fets esdevinguts a Catalunya la tardor d'aquest any. Aquesta decisió es justificà per la inseguretat jurídica que es generaria "si es produïa una declaració unilateral d'independència de Catalunya" i per "protegir els interessos dels seus accionistes, empleats i del projecte empresarial", tot declarant aleshores que "el trasllat del domicili social no comporta moviment d'empleats ja que el grup compta amb seues operatives a diverses ciutats d'Espanya".⁴

Altres empreses vinculades a grups multinacionals segueixen tenint la seva seu a Catalunya, com Bertelsmann i Pearson (amb Penguin Random House Grupo Editorial),⁵ i Hachette Livre, del grup Lagardère (amb Salvat Editores, Larousse España i Barcanova), o bé les societats pertanyents als grups catalans Océano i RBA.

L'activitat d'edició de llibres a Catalunya els anys 2016 i 2017 es pot caracteritzar en els termes següents (vegeu la taula 4):

- **Nombre de títols editats:** s'ha mantingut la tendència de creixement dels darrers anys i s'han assolit els 42.797 títols el 2017 (davant dels 39.281 títols del 2015). Atès que aquesta tendència també s'ha donat al conjunt del mercat interior espanyol, la contribució de les editorials de Catalunya sobre el total de títols editats a Espanya s'ha mantingut en el 49,0% entre el 2015 i el 2017.
- **Vendes en el mercat interior:** s'observa una lenta recuperació de les vendes de llibres de les editorials catalanes i espanyoles al conjunt del mercat interior. Així, les empreses catalanes assoliren el 2017 unes vendes totals de 1.178,91 milions d'euros, lleugerament per sobre dels 1.116,16 milions d'euros del 2015, però encara molt per sota dels 1.434,97 milions d'euros del 2010. Cal remarcar, però, l'increment del pes relatiu de les vendes de les editorials catalanes sobre el total de les espanyoles, que han arribat a representar el 50,8% del total el 2017 (essent del 49,5% el 2015). Segons dades de la Federation of European Publishers (2018), al conjunt d'Europa també s'observa una tendència d'increment de l'activitat editora de llibres en termes del nombre de títols produïts (575.000 títols el 2015, 595.000 el 2016 i 610.000 el 2017), mentre que també hi ha un cert estancament de les vendes al mercat interior (estimades en 22.300 milions d'euros anuals el 2015, i 22.200 milions d'euros tant el 2016 com el 2017).

L'octubre de 2017 el Grupo Planeta va traslladar el domicili social de Planeta Corporación de Barcelona a Madrid. Altres empreses vinculades a grups multinacionals segueixen tenint la seva seu a Catalunya

2. HERRERO, Lorenzo (2018): "Vivendi compra la editorial francesa Editis al Grupo Planeta por 900 millones de euros". *Publishnews* [En línia]. Madrid: Publishnews Informaciones Editoriales, S.L., 16 de novembre. bit.ly/2Z9atg2

3. Vegeu les notes de premsa informatives del Grupo Planeta publicades respectivament el 9 d'octubre de 2017 [En línia]: bit.ly/2LyJpUp; i l'11 d'octubre de 2017 [En línia]: bit.ly/30T6ggV

4. Vegeu les notes de premsa informatives del Grupo Planeta publicades respectivament el 9 d'octubre de 2017 [En línia]: bit.ly/2LyJpUp; i l'11 d'octubre de 2017 [En línia]: bit.ly/30T6ggV

5. Penguin Random House Grupo Editorial és la divisió en llengua castellana de Penguin Random House, de la qual Bertelsmann és propietària del 75% del capital social, i Pearson, del 25% restant. Vegeu bit.ly/2LjXhD

- **Digitalització:** els indicadors sobre l'edició i venda de llibres en format digital a Espanya l'any 2017 s'han mantingut en termes molt similars als del 2015. D'una banda, el 2017 es van digitalitzar el 53,9% del total de títols editats aquest any (percentatge que fou del 55,1% el 2015). Tot i això, les vendes de llibres en digital en el mercat interior han continuat essent del 5,1% sobre el total del 2015 al 2017.

L'any 2017, l'estimació de les vendes totals de llibres localitzades a Catalunya se situà en 484,7 milions d'euros, xifra força similar a la d'anys anteriors (471,7 milions d'euros el 2015 i 491,2 milions el 2016), de manera que concentra un percentatge d'aproximadament el 21% del total de vendes del mercat espanyol (com en els anys anteriors). En termes de despesa per habitant, la compra de llibres a Catalunya fou de 64,3 euros el 2017 (62,8 euros el 2015), xifres que continuen essent clarament superiors a les de conjunt del mercat espanyol (49,8 euros per habitant el 2017) (vegeu la taula 4).

Taula 4. Evolució del mercat interior de llibres d'Espanya, segons empreses, títols i vendes, de les empreses d'Espanya i de Catalunya (2010–2017)

Empreses, títols i vendes	2010	2013	2014	2015	2016	2017
Total empreses editorials de llibres						
Espanya	1.703	1.691	1.693	1.679	1.628	1.639
Empreses editorials agremiades						
Espanya	839	809	768	775	727	737
Catalunya	288	279	267	289	246	248
% Catalunya sobre Espanya	34,3	34,5	34,8	37,3	33,8	33,6
Títols editats per les empreses agremiades						
Espanya	79.839	76.434	78.508	80.181	81.496	87.263
Catalunya	34.414	33.446	35.429	39.281	39.780	42.797
% Catalunya sobre Espanya	43,1	43,8	45,1	49,0	48,8	49,0
Vendes en el mercat interior (en milions d'euros)^A						
Empreses d'Espanya	2.890,80	2.181,97	2.195,80	2.257,07	2.317,20	2.319,36
Empreses de Catalunya	1.434,97	1.054,48	1.059,94	1.116,16	1.176,79	1.178,91
% Catalunya sobre Espanya	49,6	48,3	48,3	49,5	50,8	50,8
Llibres en format digital (total Espanya)						
% títols editats en digital sobre el total	14,7	50,5	50,9	55,1	56,0	53,9
% vendes de llibres en digital sobre el total	2,4	3,7	5,0	5,1	5,1	5,1
Localització de les vendes de llibres						
Vendes de llibres a Catalunya ^B	612,8	456,0	454,5	471,7	491,2	484,7
Vendes de llibres per habitant a Espanya (en euros)	61,5	46,3	46,9	48,4	49,8	49,8
Vendes de llibres per habitant a Catalunya (en euros)	81,6	60,4	60,5	62,8	65,3	64,2
% vendes de llibres a Catalunya sobre total Espanya	21,2	20,9	20,7	20,9	21,2	20,9

^A Vendes de les empreses agremiades en el mercat interior d'Espanya a preus corrents en milions d'euros, calculades a preu de venda al públic amb IVA inclòs.

^B Vendes de les empreses agremiades espanyoles en el mercat interior espanyol localitzades a Catalunya a preus corrents en milions d'euros, calculades a preu de venda al públic amb IVA inclòs.

Font: FEDERACIÓN DE GREMIOS DE EDITORES DE ESPAÑA (2017 i 2018).

Taula 5. Evolució del nombre d'empreses i de les vendes en el mercat interior del llibre d'Espanya segons la dimensió de les empreses (2010–2017)

	2010	2013	2014	2015	2016	2017
Nombre d'empreses						
Molt gran (més de 60 milions d'euros)	12	6	6	7	7	7
Gran (entre 18 i 60 milions d'euros)	21	17	17	16	16	15
Mitjana (entre 2,4 i 18 milions d'euros)	105	105	105	110	108	109
Petita (menys de 2,4 milions d'euros)	701	681	640	642	596	606
Total empreses agremiades	839	809	768	775	727	737
Vendes en el mercat interior (en milions d'euros)^A						
Molt gran (més de 60 milions d'euros)	1.242,06	737,51	769,94	891,82	911,18	898,96
Gran (entre 18 i 60 milions d'euros)	583,76	588,16	541,13	496,59	516,20	526,33
Mitjana (entre 2,4 i 18 milions d'euros)	715,34	580,13	608,96	584,87	600,43	578,03
Petita (menys de 2,4 milions d'euros)	349,65	276,17	275,76	283,79	289,39	316,05
Total empreses agremiades	2.890,80	2.181,97	2.195,80	2.257,07	2.317,20	2.319,36

^A Vendes de les empreses agremiades en el mercat interior d'Espanya a preus corrents en milions d'euros, calculades a preu de venda al públic amb IVA inclòs.

Font: FEDERACIÓN DE GREMIOS EDITORES DE ESPAÑA (2017 i 2018).

Taula 6. Evolució del mercat interior de llibres en llengua catalana de les empreses de Catalunya per matèries, segons títols editats i vendes (2015–2017)

Matèries	2015	2016	2017	2015	2016	2017
	Títols editats			% de títols editats		
Literatura	1.924	1.975	2.011	20,0	18,6	18,6
Infantil i juvenil	2.478	2.507	2.623	25,8	23,6	24,3
Text no universitari	2.728	2.992	2.997	28,4	28,1	27,8
Altres matèries	2.489	3.168	3.161	25,9	29,8	29,3
Total	9.619	10.642	10.792	100,0	100,0	100,0
	Vendes (en milions d'euros)^A			% de vendes		
Literatura	46,17	47,77	48,78	22,2	21,4	21,9
Infantil i juvenil	38,91	38,70	38,55	18,7	17,3	17,3
Text no universitari	92,53	103,37	102,88	44,6	46,3	46,1
Altres matèries	30,04	33,61	32,89	14,5	15,0	14,7
Total	207,65	223,45	223,10	100,0	100,0	100,0

^A Vendes de les empreses agremiades en el mercat interior d'Espanya a preus corrents en milions d'euros, calculades a preu de venda al públic amb IVA inclòs.

Font: FEDERACIÓN DE GREMIOS DE EDITORES DE ESPAÑA (2017 i 2018).

Centrant l'atenció en la producció editorial i les vendes de llibres en llengua catalana de les empreses de Catalunya, es constata una certa recuperació de l'activitat del 2015 al 2016, que es va mantenir el 2017

.....

Centrant l'atenció en la producció editorial i les vendes de llibres en llengua catalana de les empreses de Catalunya, es constata una certa recuperació de l'activitat del 2015 al 2016, que es va mantenir el 2017 (tal com mostra la taula 6). Per un costat, incrementà el nombre de títols editats en català: 9.619 títols el 2015, 10.642 el 2016 i 10.792 el 2017. Per un altre costat, també han crescut les vendes durant aquest període: de 207,65 milions d'euros el 2015 a 223,45 milions d'euros el 2016 i a 223,10 el 2017. Això no obstant, es manté l'elevada concentració de l'activitat editorial en català en les matèries de literatura, infantil i juvenil, i text no universitari, que aproximadament apleguen el 70% dels títols editats i el 85% de les vendes.

4. Canals de comercialització i difusió de llibres a Catalunya

Com en anys anteriors, la distribució de les vendes de llibres pels diferents canals de comercialització s'ha mantingut sense canvis destacables del 2015 al 2017, tant per les editorials catalanes com per les del total d'Espanya. Així, durant aquest període es van realitzar prop de dues tercers parts de les vendes a través d'establiments comercials, i la resta per altres canals. En concret, les vendes de les empreses editorials espanyoles realitzades a través de llibreries representaren l'any 2017 el 35,1% del total; a través de cadenes de llibreries, el 17,7%; en hipermercats, el 8,1%, i en quioscs, el 3,5% (vegeu la taula 7).

Les biblioteques públiques tenen un rol central en els polítiques de foment de la lectura i, també, de la difusió dels llibres a Catalunya. Com podem observar a la taula 8, l'evolució d'aquests serveis del 2010 al 2017 a Catalunya s'ha caracteritzat:

- Pel creixement del nombre de biblioteques públiques existents: de 348 el 2010 a 381 el 2015 i a 412 el 2017 (que suposa uns augments interanuals d'entre el 2,5% i el 3,0% del 2013 al 2017).
- Per l'increment dels seus fons documentals: de 12,8 milions de documents el 2010 a 14,8 milions el 2015 i a 15,3 el 2017, que inclouen llibres, publicacions periòdiques, llibres electrònics, documents sonors i audiovisuals, manuscrits, microformes, documents cartogràfics, partitures de música, documents gràfics, jocs, bases de dades i aplicacions.
- Per l'alentiment de l'augment interanual del nombre d'usuaris inscrits a aquests serveis: s'ha passat de 3,0 milions de carnets el 2010 a 3,7 milions el 2017, minvant el percentatge de creixement interanual del 2,5% (2013–2014) a l'1,4% (2016–2017).
- Per la reducció del nombre de visites i de documents prestats del 2015 al 2017: el nombre de visites ha passat de 24,9 milions el 2015 a 23,9 milions el 2017, i el nombre de documents prestats, de 15,5 milions a 13,8 milions, respectivament.
- Per una evolució de creixement del nombre d'usos del servei d'internet fins al 2016, arribant als 7,1 milions, reduint-se, però, el 2017 a 6,8 milions.

Taula 7. Vendes de llibres en el mercat interior d'Espanya, segons el canal de comercialització (2015–2017)

Vendes en el mercat interior (en milions d'euros) per canal de comercialització ^A	2015		2016		2017	
	Editorials de Catalunya	Total Espanya	Editorials de Catalunya	Total Espanya	Editorials de Catalunya	Total Espanya
Establiment comercial	769,37	1.450,21	804,47	1.490,77	806,92	1.494,40
Lliberies	385,79	788,36	407,95	810,86	409,38	813,71
Cadenes de lliberies	225,19	398,92	233,01	410,75	233,82	411,10
Hipermercats	90,21	182,92	95,11	188,90	95,38	189,39
Quioscs	68,18	80,01	68,40	80,26	68,34	80,20
Altres canals	346,79	806,87	372,33	826,43	372,00	824,95
Empreses i institucions	144,15	351,47	154,53	358,85	154,30	357,32
Venda a crèdit + venda telefònica	80,18	111,65	83,25	114,69	82,56	113,53
Correu + subscripcions	29,62	82,46	32,35	84,71	32,28	84,32
Clubs + internet	51,05	65,02	53,60	67,97	53,87	68,69
Canals per al llibre electrònic	34,48	115,45	37,86	117,19	39,28	119,10
Altres canals	7,31	80,82	10,74	83,02	9,71	81,99
Total	1.116,16	2.257,08	1.176,79	2.317,20	1.178,91	2.319,36
% per canal de comercialització	2015		2016		2017	
	Editorials de Catalunya	Total Espanya	Editorials de Catalunya	Total Espanya	Editorials de Catalunya	Total Espanya
Establiment comercial	68,93	64,25	68,36	64,33	68,45	64,43
Lliberies	34,56	34,93	34,67	34,99	34,73	35,08
Cadenes de lliberies	20,18	17,67	19,80	17,73	19,83	17,72
Hipermercats	8,08	8,10	8,08	8,15	8,09	8,17
Quioscs	6,11	3,54	5,81	3,46	5,80	3,46
Altres canals	31,07	35,75	31,64	35,67	31,55	35,57
Empreses i institucions	12,91	15,57	13,13	15,49	13,09	15,41
Venda a crèdit + venda telefònica	7,18	4,95	7,07	4,95	7,00	4,89
Correu + subscripcions	2,65	3,65	2,75	3,66	2,74	3,64
Clubs + internet	4,57	2,88	4,55	2,93	4,57	2,96
Altres canals	0,65	3,58	0,91	3,58	0,82	3,54
Total	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

^A Vendes de les empreses agremiades en el mercat interior d'Espanya a preus corrents en milions d'euros, calculades a preu de venda al públic amb IVA inclòs.

Font: FEDERACIÓN DE GREMIOS DE EDITORES DE ESPAÑA (2017 i 2018).

Aquests indicis d'una possible tendència a la davallada de la demanda de serveis bibliotecaris planteja el repte de cercar solucions innovadores per a la seva millora i actualització. En aquest sentit, la Diputació de Barcelona impulsà el projecte BiblioLab en el marc del Pla d'actuació del mandat 2016–2019, que ha desenvolupat i donat suport a accions que tenen com a finalitat l'accés al coneixement a través de l'experimentació i les metodologies innovadores i creatives en un entorn col·laboratiu obert a la ciutadania.⁶

També hi ha el Premi Teresa Rovira i Comas a la innovació a les biblioteques públiques, creat el 2013 pel Servei de Biblioteques del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, que té per

6. Vegeu BIBLIOLAB [En línia]: bit.ly/2SGZdoR

objectiu contribuir al reconeixement dels equipaments que hagin impulsat projectes innovadors o reforçat la seva imbricació en el territori a través de la creació de xarxes socials.⁷

Taula 8. Dades clau de les biblioteques públiques de Catalunya (2010–2017)

Nombre	2010	2013	2014	2015	2016	2017
Biblioteques	348	370	381	391	402	412
Fons documentals	12.847.121	14.038.648	13.930.497	14.818.084	15.001.190	15.264.311
Usuaris inscrits (carnets)	3.016.698	3.490.051	3.577.213	3.655.160	3.717.863	3.770.591
Visites	23.705.280	25.356.484	24.885.617	24.946.715	24.631.102	23.911.492
Usos del servei d'internet ^A	3.103.174	5.404.198	5.972.400	6.348.750	7.106.334	6.838.772
Documents prestats	16.509.103	16.393.856	14.783.545	15.479.712	14.695.976	13.806.786

Evolució interanual (%)	2010–2013	2013–2014	2014–2015	2015–2016	2016–2017
Biblioteques	6,3	3,0	2,6	2,8	2,5
Fons documentals	9,3	-0,8	6,4	1,2	1,8
Usuaris inscrits (carnets)	15,7	2,5	2,2	1,7	1,4
Visites	7,0	-1,9	0,2	-1,3	-2,9
Usos del servei d'internet ^A	74,2	10,5	6,3	11,9	-3,8
Documents prestats	-0,7	-9,8	4,7	-5,1	-6,1

^A Des de l'any 2012, ús del servei de wifi inclòs.

Font: DEPARTAMENT DE CULTURA. GENERALITAT DE CATALUNYA (2018).

5. Comerç internacional de llibres

Segons informació de l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat), les exportacions de llibres de Catalunya van ser per un import de 282,5 milions d'euros el 2018, xifra força superior a la dels darrers cinc anys. D'altra banda, les importacions de llibres de Catalunya han estat de 60,3 milions d'euros anuals, una quantitat força similar a la d'anys anteriors, malgrat les oscil·lacions (vegeu la taula 9).

Taula 9. Exportacions i importacions de llibres de Catalunya (2010–2018)^A

Imports (en milions d'euros)	2010	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Exportacions	234,0	208,9	220,9	208,1	226,6	259,7	282,5
Importacions	69,4	73,6	61,5	55,8	60,4	58,7	60,3

^A A partir de la classificació TARIC (Tarifa Integrada Comunitària) vigent a la UE, s'ha considerat com a llibre el codi 4901 (que comprèn llibres, fullets i impresos similars, fins i tot en fulls separats) i el codi 4903 (relatiu als àlbums o llibres d'estampes per a nens i quaderns infantils per dibuixar o pintar).

Font: IDESCAT (2019).

7. Vegeu BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES DE CATALUNYA: "Premi Teresa Rovira i Comas a la innovació a les biblioteques públiques" [En línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya. bit.ly/2Yab3sG

6. Polítiques públiques

El maig del 2017 el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya presentà el Pla de lectura 2020, format per vint línies estratègiques que despleguen 56 accions amb la dotació pressupostària corresponent. Aquest pla reemplaça l'anterior Pla Nacional de la Lectura 2012–2016 (DEPARTAMENT DE CULTURA. GENERALITAT DE CATALUNYA, 2017).

Entre les actuacions previstes en aquest pla es poden destacar les següents: la creació de la Direcció General del Llibre, Biblioteques i Foment de la Lectura, del Consell Nacional de la Lectura i del Comissionat de la Lectura de Catalunya, l'impuls al reconeixement de Sant Jordi com a Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat, així com els programes “Municipi lector”, “Fas 6 anys. Tria un llibre”, “Fas 16 anys. Explica un llibre” o “Lletres a les aules”. També preveu suport als festivals literaris i les fires del llibre de Catalunya, l'enfortiment, vertebració i organització del Sistema Nacional de Biblioteques Públiques, el suport i reconeixement als autors i a la creació literària, al sector editorial, a les llibreries i a la prescripció.

Taula 10. Pressupost executat pel Departament de Cultura en els àmbits de lletres i biblioteques (2010–2016)

Despesa per àmbits (en euros)	2010	2013	2014	2015	2016
Biblioteques	35.777.515	22.024.037	21.296.619	22.258.301	20.842.827
Lletres	14.370.795	6.989.900	7.349.057	6.630.590	5.582.914
Biblioteques i lletres	50.148.310	29.013.936	28.645.676	28.888.892	26.425.741
Total Departament de Cultura ^A	320.128.229	203.725.163	209.465.640	203.725.163	226.706.141
% despesa en biblioteques i lletres sobre el total Departament de Cultura	15,7	14,2	13,7	14,2	11,7

^A Inclou biblioteques, lletres, arts visuals, arxius, cinematografia i vídeo, cultura popular i tradicional, museus, música, patrimoni arquitectònic i arqueològic, teatre i dansa, i serveis generals. No inclou llengua ni mitjans de comunicació (2010).

Font: DEPARTAMENT DE CULTURA. GENERALITAT DE CATALUNYA (2018).

No obstant això, aquesta iniciativa ha estat condicionada per la reducció de recursos assignats a les biblioteques i a les lletres per part del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya (vegeu la taula 10), que conjuntament han passat de representar el 15,7% del pressupost del Departament el 2010, al 13,7% el 2014 i a l'11,7% el 2016 (sense que hi hagi dades disponibles d'anys posteriors en el tancament de l'edició de l'*Informe*).

7. Conclusions

L'evolució de les activitats relacionades amb sector del llibre del 2016 al 2018 a Catalunya, segons les dades disponibles i analitzades en aquest text, mostren una certa tendència a l'estancament de la major part de les variables clau relatives als hàbits de lectura de la població (inclosos en suports digitals, que han deixat de créixer com ho feien en anys anteriors) i a les vendes de llibres en el mercat interior (sostenint la recuperació esdevinguda del 2013 al 2016, però sense assolir els nivells de vendes existents abans de la crisi econòmica).

S'ha donat una evolució positiva de la xifra de títols editats anualment a Catalunya i a Espanya (que el 2017 superarà àmpliament la dada del 2010), com també de les exportacions de les editorials catalanes

.....

Per un costat, s'ha donat una evolució positiva de la xifra de títols editats anualment a Catalunya i a Espanya (que el 2017 superarà àmpliament la dada del 2010), com també de les exportacions de les editorials catalanes. Per una altre costat, i en un sentit negatiu, hi ha hagut una davallada de la despesa del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya en l'àmbit de les biblioteques i de les lletres (fins al 2016, que és el darrer any de què es disposa de les dades).

També cal remarcar que del 2017 al 2019 s'han produït canvis rellevants en el principal grup empresarial d'edició de llibres de Catalunya. Així, l'empresa Planeta Corporación ha traslladat la seva seu de Barcelona a Madrid a partir dels fets esdevinguts a Catalunya la tardor del 2017, i també ha venut el grup francès Editis.

Finalment, cal assenyalar que es treballa per innovar en els serveis públics bibliotecaris de Catalunya per tal de donar resposta als possibles canvis en la demanda d'aquests serveis per part de la població, com s'observa en la disminució del nombre de visites als equipaments, de la xifra de documents prestats i, fins i tot, dels usos dels serveis d'internet a les biblioteques.

8. Referències

DEPARTAMENT DE CULTURA. GENERALITAT DE CATALUNYA (2014): *Memòria del Departament de Cultura 2013* [En línia]. Barcelona: Departament de Cultura (Generalitat de Catalunya). bit.ly/2Z4ZcgN

DEPARTAMENT DE CULTURA. GENERALITAT DE CATALUNYA (2018b): *Memòria del Departament de Cultura 2016* [En línia]. Barcelona: Departament de Cultura (Generalitat de Catalunya). bit.ly/2y23NnU

DEPARTAMENT DE CULTURA. GENERALITAT DE CATALUNYA (2018a): *Estadístiques Culturals de Catalunya 2018 = Estadísticas culturales de Cataluña 2018 = Cultural statistics of Catalonia 2018* [En línia]. Barcelona: Departament de Cultura (Generalitat de Catalunya). bit.ly/2Z9bZPg

DEPARTAMENT DE CULTURA. GENERALITAT DE CATALUNYA (2017): *Pla de lectura 2020* [En línia]. Barcelona: Departament de Cultura (Generalitat de Catalunya). bit.ly/2y6QToN

FEDERACIÓN DE GREMIOS DE EDITORES DE ESPAÑA (2017): *Comercio interior del libro en España 2016* [En línia]. Madrid: Federación de Gremios de Editores de España. bit.ly/2M64kNZ

FEDERACIÓN DE GREMIOS DE EDITORES DE ESPAÑA (2018): *Comercio interior del libro en España 2017* [En línia]. Madrid: Federación de Gremios de Editores de España. bit.ly/2y2XD7d

FEDERATION OF EUROPEAN PUBLISHERS (2018): *European Book Publishing Statistics 2017* [En línia]. Brussel·les: Federation of European Publishers. bit.ly/2YajkwL

INSTITUT CATALÀ DE LES EMPRESES CULTURALS (ICEC) (2018): *Hàbits de lectura i compra de llibres 2017* [En línia]. Barcelona: Institut Català de les Empreses Culturals (Generalitat de Catalunya). bit.ly/30OpeoN

INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA (IDESCAT) (2019): "Dades segons productes TARIC 2, 4,6 i 8 dígit". *Comerç amb l'estranger* [En línia]. Barcelona: Institut d'Estadística de Catalunya. bit.ly/2YcmsYW

